

עין משפט‏
גזר מצוה

צו:

השואל את הפרה

פרק שמיני

בבא מציעא

מסורת הש"ס

א) [שיריונין 5, ב"ב קמז: מדה לג:]; ב) [לעיל לה:]; ג) כחובות 1 עה: ב"ק פח: לעיל לה; ב"ב 7 קלט:; ד) לפי התוספות ל"ג דהיפול. רש"ל, ט) [ב"ק יא:]; ו) בדפוס קדמון הג' שלטנ וי"ג שלש, ו) גירסת רש"ל לשאל שמינ,

»

הגהות הב"ח

א) נב' והדר נסבה מאי שאל: ב) שם נומא ליה לאו לאוקמא בביתא:

»

גליון הש"ס

רש"י ד"ה והדר וכו' וזכה הוא אף בפרה. קשה לי הא בכה"ג לא זכה העצל בפירות דהפרה כיון דליכא קרנא לדדה. עיין ברש"י בתפוט דף עט ע"ב ד"ה אוכל דגבי כהמה איכא עורה. ואילו הכא לאגרא פרה ל"ש קן. ונע"ג:

»

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה בעל ומיהו כו. ג"כ אלב הרמב"ם מוליק:

אמר רבא **לפום חורפא שבשחא** ב'.‏
הוי מצי למיפרך רבא ממתני' דצפרק אלמנה דיצמות (דף סו. ושם) דמתן נכסי מלוג אס פחתו פחתו לה אלמא אינא באחריות הבעל אלא דעדיפא פריך אי נמי הויא מתניתין איכא לאוקמא בקרקע שנתמעט מדין שומרין כדאמר בזהב (לעיל דף נו.) שומר חנם אינו נשבע שומר שכן אינו משלם וה"ה שואל דוכי ישאל קאי אמאי דקא איירו קראי לעיל:
דאגר מינה פרה והדר נסבה. וה"ה דמצי למימר דשאל מינה פרה אלא מילתא דשכיחא נקט:
אי שוכר נמי הוי תיתי שכירות ב'. ולא מסתבר ליה למימר דדוקא שאלה שוסיף להתחייב באונסין מפקיע שכירות שמתחילה:
בעל בנכסי אשתו **לא** שואל הוי ולא שוכר הוי. [א] ומיהו נראה לר"י דשומר חנם הוי וחיוב בפשיעה ולפי זה הלוקח כהמה לשלשים יום אע"ג דלאו שואל הוי ולא שוכר דגלגון מקח לקח מכל מקום שומר חנם הוי:
אלא לוקח הוי מדרבי יוסי ברבי חנינא. וא"ת ולימא דיורש הוי דהיכא דאיכא פסידא דאחרונה הוי יורש ולא לוקח כדאמרין בסוף פ' יש נוחלין (ב"ב דף קנט:) והכא איכא פסידא דאס שאלה האשה יתחייב בגניבה ואצידה אי הוי יורש כדאמר רבא צאלו נערו‏ת (כתובות דף לד:) יתומים שהניח להם אציהם פרה שאולה ומתה בתוך ימי שאילתה או נאנסה אין חייבין באונסין משמע דבגניבה ואצידה חייבין וי"ל דלא שוייה רבנן יורש אלא משום פסידא דאלמנתו כדי שתהא ניזונת מנכסיו כדאמרין התם אצל משום פסידא דמשאיל אין לנו לעשות כיוורס לחייבו בגניבה ואצידה שאס ירצה לא ישאלינו דמי דוחקו להשאלו והוי כאלו אפסיד אנפשיה:
בעל בנכבי אשתו **מי מעל**. מי אמרינן בעל מעל שהוא עושה עיקר המעשה שנשאה ועל ידי זה זוכה במעות או דלמא היא עשתה עיקר המעשה שהיא נשאת לו או דלמא בית דין עשו עיקר המעשה שתיקנו שזכה במעות:
אמר רבא מאן מעויר נמעויר בעל. הלא לא עשה שום מעשה דאיסורא לא ניחא ליה דליקני לא היה צריך לנטעם זה דאפי' ניחא ליה דליקני הכל מה שצידה אפילו של אחרים ושל הקדש לא היה קונה כי לא תקנו לו חכמים וא"כ היאך היה לו למעול בנישואין לצדו צאל לקחת מעות אלא לפי שבגי צ"ד הוצרך להאי

טעמא נקטיה נמי הכא אי נמי נקטיה לקח המעות לא ימעול כיון דאיסורא לא ניחא ליה דליקני ולא נתכיון לזכות בשל אחרים ואינו מתכוין בנטיילתו להוציאו מרשות בעלים דסבור שהן שלו ואינו מועל אלא כשבא להוציא מרשות בעלים כגון גונב או גוזל ההקדש מרשות חבירו כדמוכח פ"ק דחגיגה (דף יי. ושם) דלמר נטל אכן או קורה של הקדש לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל ופריך מיגזל גולה מה לי הוא ומה לי חבירו ומשני בגזר המסורות לו אצני בנין עסקינן אלמא כיון שהוא ברשותו שאינו מתכוין להוציאו מרשות בעלים אלא סבר הוא שהוא שלו אינו מועל בנטיילתו ממעול איהי איהי נמי לא עשתה כלום דלא ניחא לה דליקנו בנישואין אלא הימר שתיקנו לו חכמים ונתנם לו אינה מועלת כיון שאינה מתכוונת להוציא מרשות בעלים אלא את שלו סבורה ליתן לו נמעלו בית דין וכו':
זיל שלים ליה נרגא מעריא. פי' בקונטרס נרגא מעליא אחרת יתן לו והשברים יהיו של שואל ואין נראה לרבינו שמואל דאפי' גנז וגזלן משמע שיכולין לפרוע סובין כמו מו"ק כדאמרין בפ"ק דבבא קמא (דף ה.) כולן כחבות הן לשלם ממיטב פי' עשרים וארבע אבות וגנז וגזלן בכללן אלמא חממה משלומי גנז וגזלן לתשלומי נזק וא"כ יפרע סובין ומפרש ה"ר שמואל דמשלם נרגא מעליא היינו שהפחת שהזל משעת השצירה עד שעת העמדה בדין הוי דשואל ומוסיף על השצירה כשעת העמדה בדין עד שיסוה נרגא מעליא דמדמי ליה רב לגנז וגזלן דשואל שמואל צפרק קמא דבבא קמא (דף יא.) דאין שמין לא לגנז ולא לגזלן אלא לניחין ורב אית ליה דאף לשואל ״אין שמין והתם מיייתי מילתא דרב אמילתיה דשמואל וכל ההלכה איירי התם לעיל מיניה כפחת נצילה דניזק הוי ואמריו ליה רב כהנא ורב אסי דיינא הכי דשצרים ברשות משאיל החזלו דשואל לא הוי כגזלן דגזלן קני לגמרי גזילה בשנינו מיתה ושהצירה ולהכי מהדר ליה שואל תצרי ושמין לו כמה היו שצרים שוין בשעת שצירה וממליא ליה דמי אמאי והוי פחת

שואל הוי או שוכר הוי אמר רבא ^אלפום חורפא שבשחא ״מה נפשך אי שואל הוי שאלה בבעלים היא אי שוכר הוי שכירות בבעלים היא אלא כי קמיבעיא ליה לרמי בר חמא דאגר מינה פרה והדר נסבה ^בשואל הוי או שוכר הוי שואל הוי ואתיא שאלה בבעלים מפקעא שכירות שלא בבעלים או דלמא שוכר הוי ושכירות בדקיימא קיימא ומאי שנא דאי שואל הוי דאתי שאלה בבעלים מפקעא שכירות שלא בבעלים אי שוכר נמי הוי תיתי שכירות בבעלים תיפוק שכירות שלא בבעלים אלא כי קא מיבעיא לרמי בר חמא כגון דאגרא איהי פרה מעלמא והדר נסבה ואליבא דרבנן דאמרי ^גשואל משלם לשוכר לא תיבעי כך דודאי שאילה בבעלים היא כי תיבעי כך אליבא דר' יוסי דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים מאי שואל הוי או שוכר הוי אמר רבא בעל לא שואל הוי ולא שוכר הוי יאלא לוקח הוי מדרבי יוסי בר' חנינא ^דדאמר רבי יוסי ברבי חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלוקחות בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו מי מעל אמר רבא מאן לימעול לימעול בעל דהיתרא ניחא ליה דליקני איסורא לא ניחא ליה דליקני תימעול איהי ^הדהיתרא נמי לא ניחא לה דליקני נימעלו בית דין כי עבדו רבנן תקנתא ואמרו בעל לוקח הוי להיתרא לאיסורא לא עביד רבנן תקנתא אלא אמר רבא יבעל מעל לכשיוציא מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין איבעיא להו כחש בשר מחמת מלאכה מאי אמר ליה ההוא מרבנן ורב חלקיה בריה דרב אויא שמיא מכלל דכי מתה מחמת מלאכה מחייב נימא ^ולאו לאוקמא בבילתא שאילתה אלא אמר רבא לא מיבעיא כחש בשר מחמת מלאכה דפטור אלא יאפי' מתה מחמת מלאכה נמי פטור דאמר ליה לאו לאוקמא בבילתא שאילתה ההוא גברא דשאייל נרגא מחבריה איתבר אתא לקמיה דרבא אמר ליה יזיל אייתי סהדי דלאו שנית ביה ואיפטור ואי ליכא סהדי מאי ת"ש ^זדההוא גברא דשאייל נרגא מחבריה ואיתבר אתא לקמיה דרב א"ל זיל שלים ליה נרגא מעליא א"ל רב כהנא ורב אסי דרב

דינא

טעמא נקטיה נמי הכא אי נמי נקטיה לקח המעות לא ימעול כיון דאיסורא לא ניחא ליה דליקני ולא נתכיון לזכות בשל אחרים ואינו מתכוין בנטיילתו להוציאו מרשות בעלים דסבור שהן שלו ואינו מועל אלא כשבא להוציא מרשות בעלים כגון גונב או גוזל ההקדש מרשות חבירו כדמוכח פ"ק דחגיגה (דף יי. ושם) דלמר נטל אכן או קורה של הקדש לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל ופריך מיגזל גולה מה לי הוא ומה לי חבירו ומשני בגזר המסורות לו אצני בנין עסקינן אלמא כיון שהוא ברשותו שאינו מתכוין להוציאו מרשות בעלים אלא סבר הוא שהוא שלו אינו מועל בנטיילתו ממעול איהי איהי נמי לא עשתה כלום דלא ניחא לה דליקנו בנישואין אלא הימר שתיקנו לו חכמים ונתנם לו אינה מועלת כיון שאינה מתכוונת להוציא מרשות בעלים אלא את שלו סבורה ליתן לו נמעלו בית דין וכו':
זיל שלים ליה נרגא מעריא. פי' בקונטרס נרגא מעליא אחרת יתן לו והשברים יהיו של שואל ואין נראה לרבינו שמואל דאפי' גנז וגזלן משמע שיכולין לפרוע סובין כמו מו"ק כדאמרין בפ"ק דבבא קמא (דף ה.) כולן כחבות הן לשלם ממיטב פי' עשרים וארבע אבות וגנז וגזלן בכללן אלמא חממה משלומי גנז וגזלן לתשלומי נזק וא"כ יפרע סובין ומפרש ה"ר שמואל דמשלם נרגא מעליא היינו שהפחת שהזל משעת השצירה עד שעת העמדה בדין הוי דשואל ומוסיף על השצירה כשעת העמדה בדין עד שיסוה נרגא מעליא דמדמי ליה רב לגנז וגזלן דשואל שמואל צפרק קמא דבבא קמא (דף יא.) דאין שמין לא לגנז ולא לגזלן אלא לניחין ורב אית ליה דאף לשואל ״אין שמין והתם מיייתי מילתא דרב אמילתיה דשמואל וכל ההלכה איירי התם לעיל מיניה כפחת נצילה דניזק הוי ואמריו ליה רב כהנא ורב אסי דיינא הכי דשצרים ברשות משאיל החזלו דשואל לא הוי כגזלן דגזלן קני לגמרי גזילה בשנינו מיתה ושהצירה ולהכי מהדר ליה שואל תצרי ושמין לו כמה היו שצרים שוין בשעת שצירה וממליא ליה דמי אמאי והוי פחת

פחת

זי א מיי' פ"ב מהלכות שאלה הלכה 1 סמג עשין 26 טוש"ע ח"מ ס' שמו סעיף טו [וטוש"ע אה"ע ס' פה פט"ו ב]:
י"ב ב ג מיי' שם הלכה יא עיין בהשגות ובמגיד משנה טור ש"ע ח"מ ס' שמו סעיף ז:
י"ג ד מיי' פ"ז מהלכות מעילה הל' יא:
כ ה מיי' פ"א מהל' שאלה הלכה ד סמג עשין 26 טוש"ע ח"מ ס' שמו סעיף א:
כא ו מיי' שם הל' ג ומגן שם טוש"ע שם סי שדמ פט"א א:

»

מוסף רש"י

באושא התקינו. כשהיה סנהדרין באושא, שגלתה ושבה שם מהדרין גדולה, כדאמרין בר"ה (לג.) גבי עשרה מקטעו (נע"ד לה.). האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה. הקנ (כתובות 1.) להיות הבעל אוכל פירות בחיה וגוף הקרקע יהיה ללוקח לשכמתו (נע"ד לה.) שאס ימות בעלה וזה כהן ואס תמות היא ויירשה בעל יסדיו, ובכני מלוג הן נכסים שפלו לה מיתא אביה או שהנכסה קרקעות אלא נשמו ככתובתה ולא קיבל בעל עליו אחריות, ואוכל פירותיהן בחיה תתקת חכמים תחת פקדניה, ולהכי מקרי מלוג, שכולגן ומתקני בעל שאוכל הפירות ממלגת הראש (רשב"ם ב"ב קלס:). הבעל מוציא. גוף הקרקע, מיד הלקוחות. והכי מוקי לה צפרק האשה בכתובות (עמ:). תקנת אושא בגופה של קרקע לאחר מיתה (נע"ד לה.) דשוויה רבנן כלוקח והוא לוקח ראשון (כתובות 1.) דאע"ג דבעלמא קנין פירות לאו קנין גוף הוי, בעל בנכסי אשתו אלמנה רבנן לנעבדיה משום אביה והוי כלוקח ראשון (ב"ק פה:) משעה שנשאה ולפיכך מוציא שהרי קדים מקחו למקחו של לקוחות ומיהו להכי אהכי מכירת האשה, שאס ימות בעלה בחיה ישלם הלוקח (רשב"ם ב"ב 1.)